

Ochrana prírody a adaptačné väzby v Slovenskej republike

Mgr. Jozef Vojtek
Občianske združenie
Matej Korvín

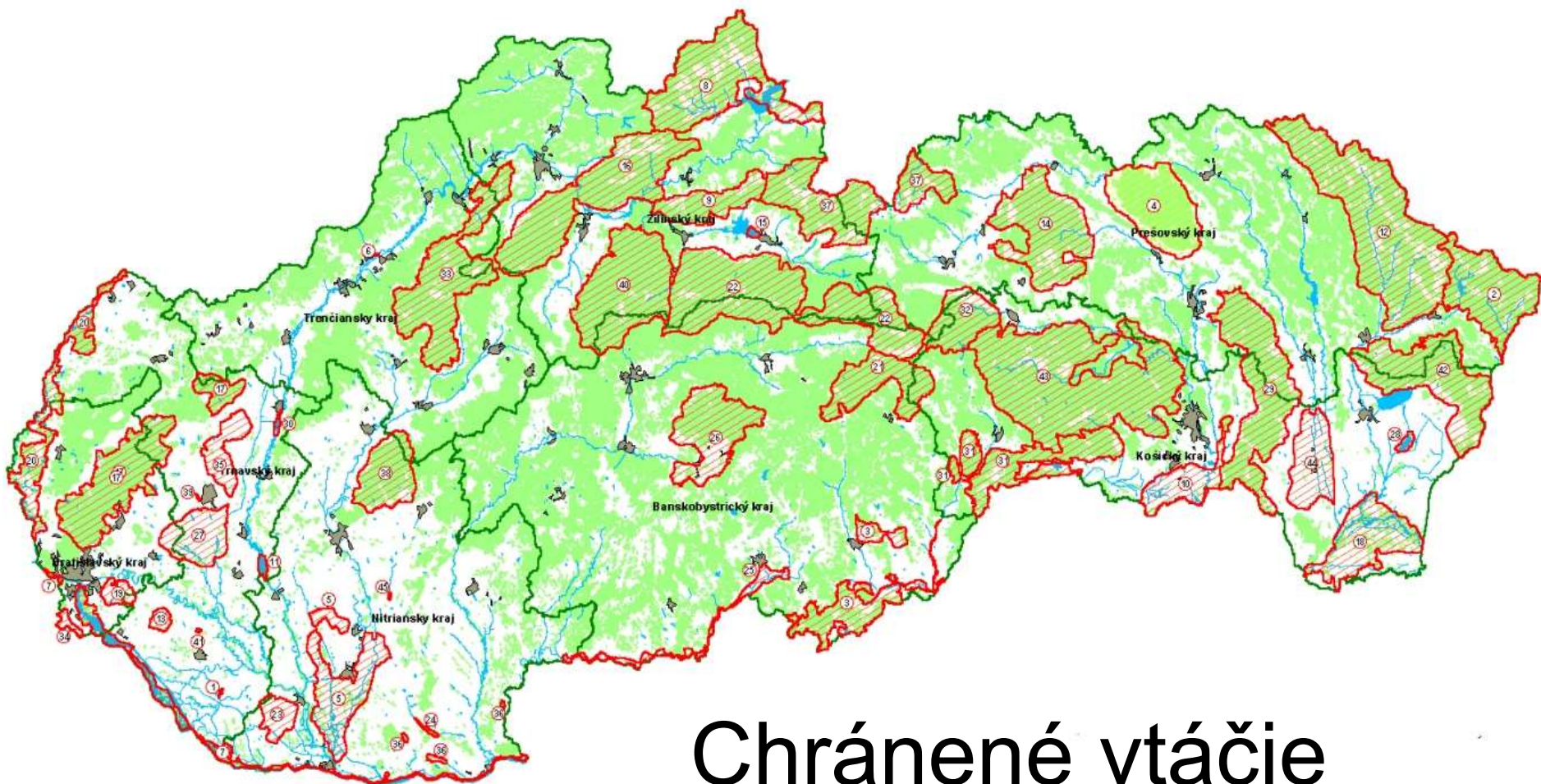

Symbol Slovenska - vrch Kriváň vo Vysokých Tatrách

Na jeho svahoch sú namiesto živých lesov cintoríny stromov.

Výsledok nesprávneho nastavenia legislatívy v oblasti OPaK

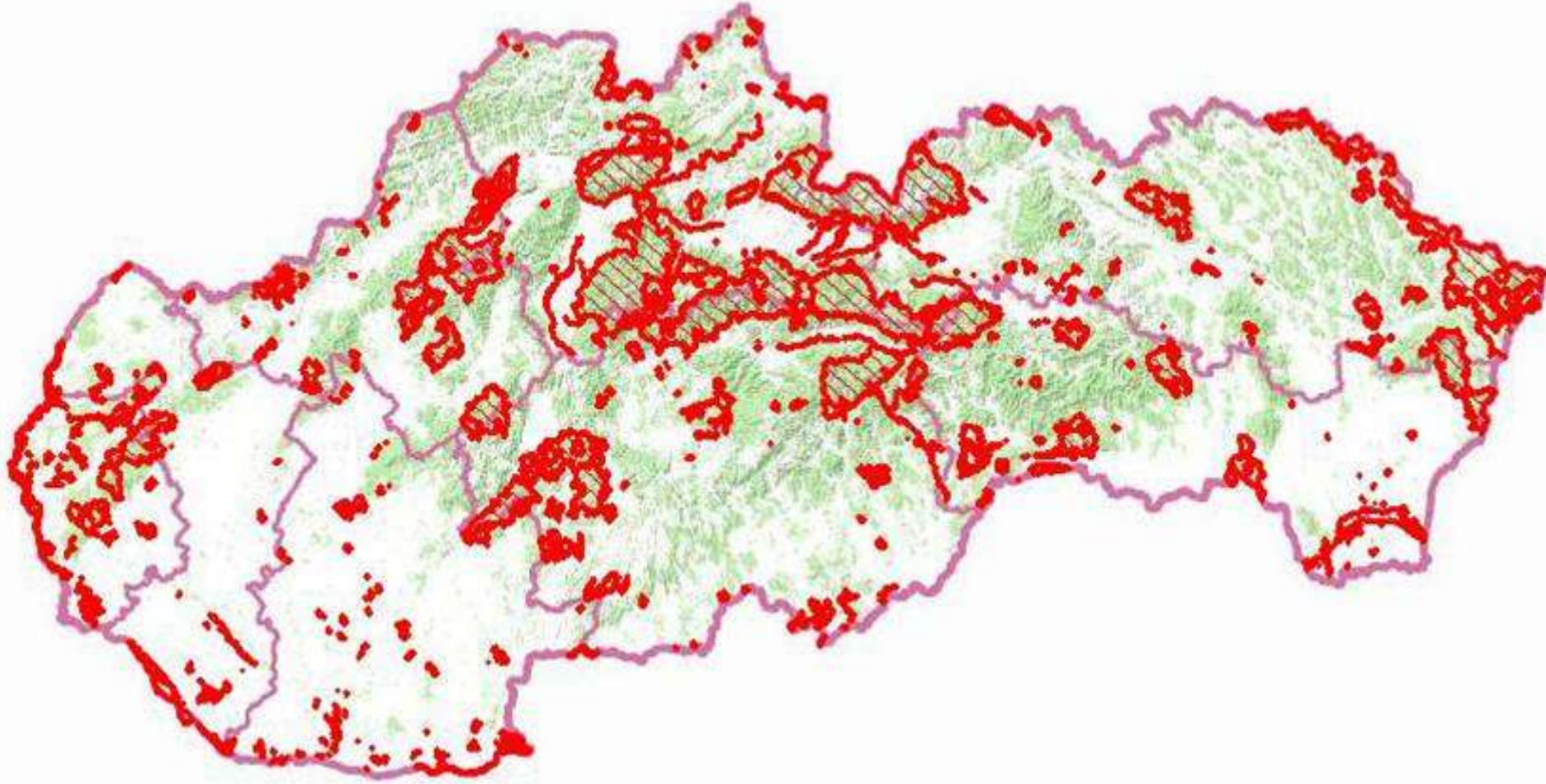
Nastavenie legislatívy v oblasti ochrany prírody a krajiny umožňuje na Slovensku mimotržnú diskrimináciu celých regiónov, ich postupné zaostávanie a nakoniec vylúčenie. Na základe historických skúseností európskych národov sa vnucuje myšlienka, že v skutočnosti tu ide o prípravu na Drang nach Osten

Chránené vtáčie
územia v SR (podiel
28,5% plochy)

Územia európskeho významu na Slovensku

Ich podiel je 11,7 % plochy štátu

- **Podľa údajov Eurostatu o HDP na jedného obyvateľa dosahujú euroregióny SR v porovnaní s priemerom EÚ:**
- **východné Slovensko - 49 %,**
- **stredné Slovensko - 59 %**
- **kraj Bratislava – 176 %.**

Priemerná mzda v porovnaní so SR

- **Rakúsko – 4,47 x vyššia**
- **Holandsko – 4,90 x vyššia**
- **Švajčiarsko – 5,84 x vyššia**

**Nesprávne nastavenie
legislatívy OPaK
umožnilo v SR**

**aj aplikáciu politiky
bezzásahovosti v
chránených územiach**

Národný park Nízke Tatry, Ďumbier – výsledok politiky bezzásahovosti v chránených územiach

Dogma bezzásahovosti v chránených územiach bola na Slovensko importovaná zo zahraničia.

Bezzásahovosť sa nazýva sa aj návratom k „divočine“, ochranou prírodných procesov alebo ponechaním prírody na prírodu.

Použitie dogmy bezzásahovosti spôsobilo v SR v rokoch 2004-2013 rozvoj lykožrútej kalamity s environmentálnymi škodami za 202 000 000 000 Sk (!!!).

Dogma bezzásahovosti v chránených územiach je údajne modernou koncepciou ochrany prírody. Je ale aj zdrojom konfliktov s lesníkmi a ostatnými užívateľmi kultúrnej krajiny. Je vpašovaná do zákona o ochrane prírody a krajiny SR. Podľa MŽP SR má byť kostrou nových zákonov o ochrane životného prostredia.

Mantry dogmy bezzásahovosti:

- **Aj mŕtvy les je les**
- **Mŕtvy les kypí životom**
- **Mŕtve drevo kmeňov je potrebné
na klíčenie semenáčikov drevín**
- **Veľkoplošné disturbancie
ihličnatých lesov sú prirodzené**

Mŕtve drevo kmeňov je potrebné na klíčenie semenáčikov drevín (?)

- **V polome smrekového lesa ležia kmene drevín v rôznych smeroch a v rôznych uhloch oproti podkladu. Väčšina z nich sa podkladu vôbec nedotýka. V obdobiach prísuškov takéto kmene preschýnajú a rozkladné procesy v nich sa zastavujú.**
- **Povrch takýchto kmeňov ostáva nevhodný na klíčenie semenáčikov 20-30 rokov.**

Mŕtve drevo kmeňov je potrebné na klíčenie semenáčikov drevín?

Tento kmeň v polome TANAP-u ležal 5 rokov vystavený poveternostným vplyvom. Pre uchytenie semenáčikov drevín je nevhodný pre svoju suchosť a vysoké teploty povrchu počas letných slnečných dní

**Mŕtve kmene polomu v TANAPe nevhodné na
klíčenie semenáčikov smreka obyčajného**

Mŕtve drevo kmeňov je potrebné na klíčenie semenáčikov drevín.

Áno, ale až o 20-30 rokov po odumretí a páde stromu. Polorozpadnutý kmeň smreka so semenáčikom buka lesného v NPR Zadná Poľana nachádzajúci sa v tieni živého porastu.

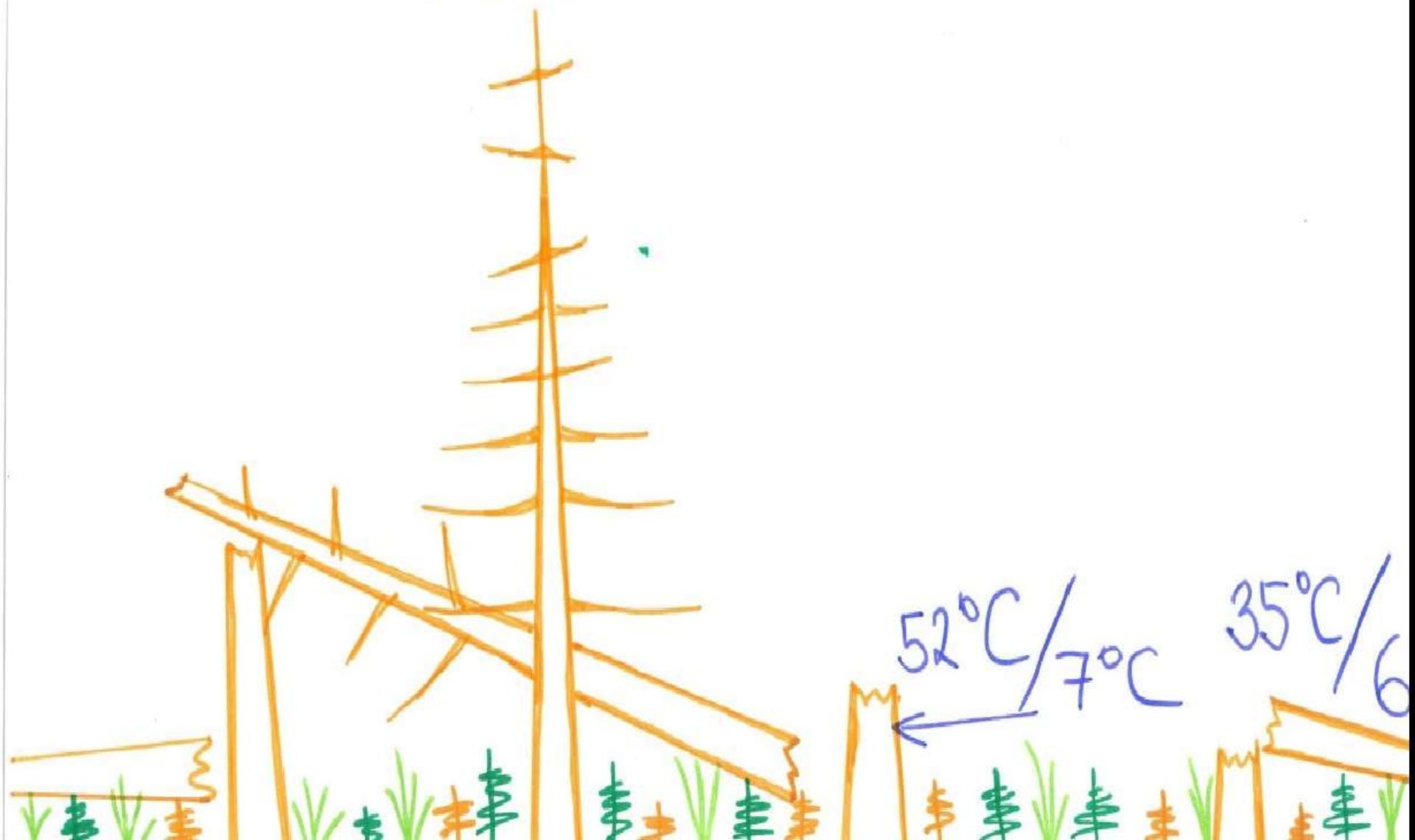
**Odrastanie semenáčikov smreka obyčajného na
plne oslnenej lúka v TANAPe**

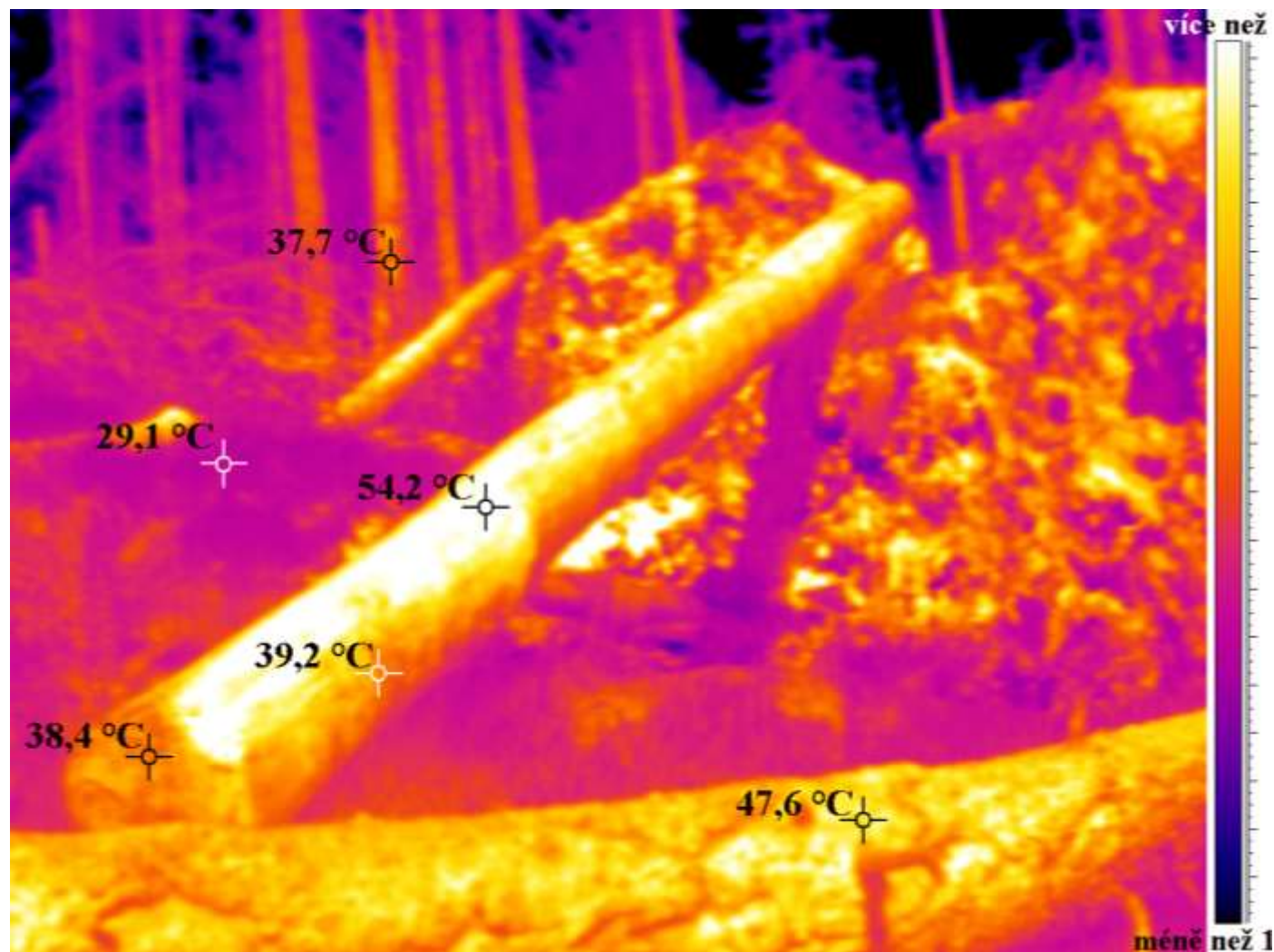
Aj mŕtvy les je les (?)

- V lese živom vďaka olisteným a transpirujúcim korunám drevín jestvuje tzv. porastová mikroklima.
- V lese mŕtvom a v následnom polome táto mikroklima nie je. Teploty povrchu kmeňov a pôdy sú tu za slnečného počasia podstatne vyššie, vodný režim má vyššie výkyvy. Tým prestávajú existovať základné ekologické podmienky pre tzv. pravé lesné druhy organizmov. Tie tu vymierajú.

32°C/5°C

POLOM

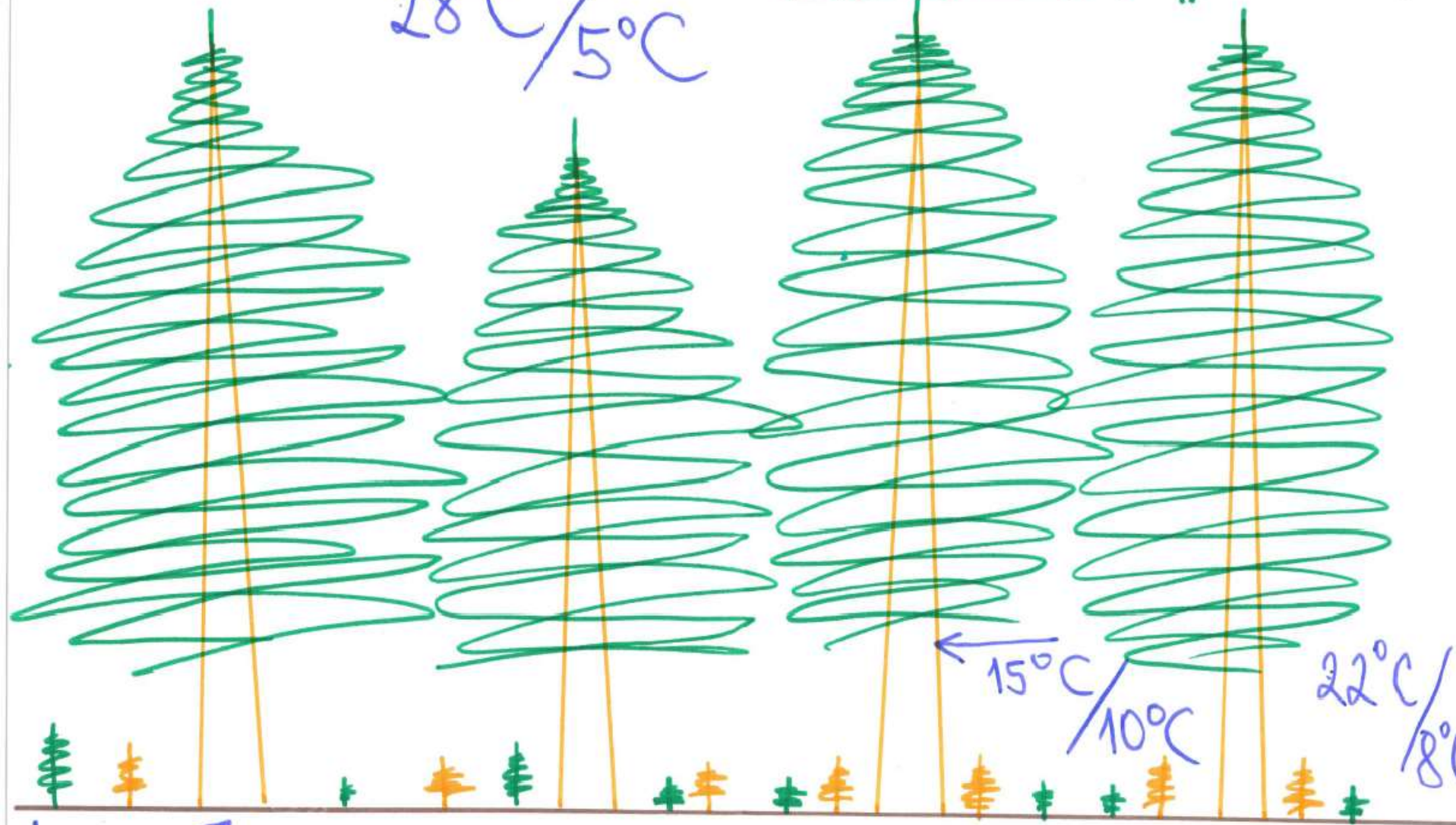

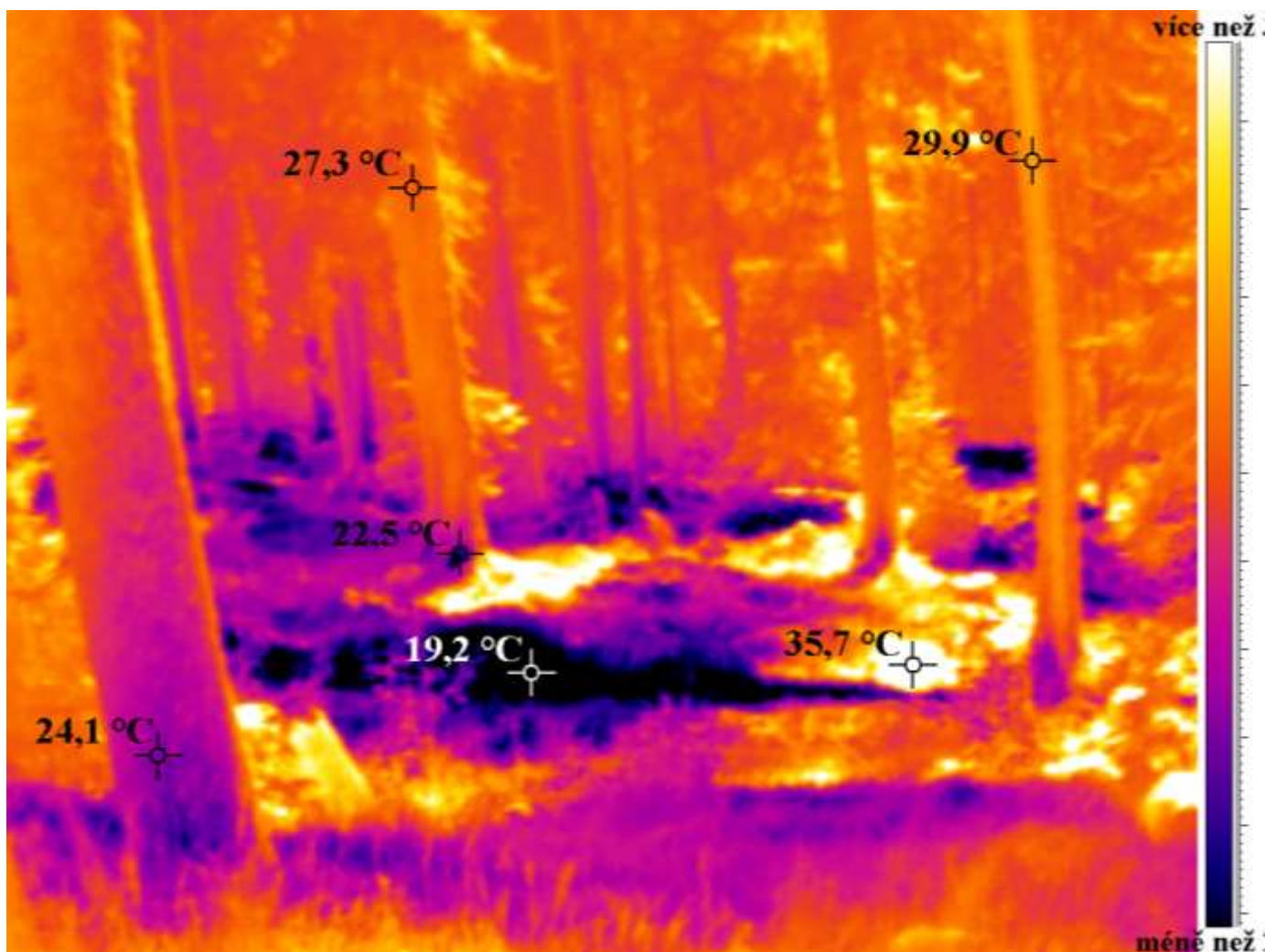
**Termovízna snímka polomu z
NP Šumava (Jan Pokorný)**

LES ŽIVÝ

28°C / 5°C

11°C / 9°C

**Termovízna snímka z NP
Šumava (Jan Pokorný)**

**KALAMITNÉ
PREMNOŽENIE
podkôrnika smrekového
2005-2013
v Slovenskej republike**

Vznik, priebeh a výsledky

19.11.2004 postihla Slovenskú republiku víchrica značnej sily.

- Výsledkom bolo niekoľko desiatok polomov smrekových porastov vo vysokých pohoriach.
- Najrozsiahlejším bol polom na ploche 13 000 ha v južnom podhorí Vysokých Tatier
- V oblastiach s 1., 2. a čiastočne aj 3. stupňom územnej ochrany boli polomy z hľadiska fytosanitárneho ošetrované včas.
- V oblastiach 4. a 5. stupňa ochrany mohli orgány ochrany prírody dať potrebné výnimky a súhlasy

- Majitelia lesov k fyto-sanitárnym zásahom od orgánov ochrany prírody vydanie výnimiek a súhlasov v zmysle zákona NR SR č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny požadovali.
- Biologicky posledným termínom na vydanie výnimiek a súhlasov bola jar roku 2007.
- Orgány ochrany prírody v konaniach ovplyvňovalo zasahovanie NGO a konanie Európskej komisie voči SR č. 4717/2006 za zasahovanie do biotopov eu-významu.
- Orgány ochrany prírody výnimky a súhlasy nevydávali včas, resp. nevydávali ich vôbec.

Dôsledky nevydávania výnimiek a súhlasov orgánmi ochrany prírody na fytosanitárne zásahy:

- **Premena desiatok polomov v lokalitách s 3., 4. a 5. stupňom ochrany na „odchovne“ podkôrnika.**
- **Rozšírenie škodcu z „odchovní“ na stovky nových lokalít v zdravých smrekových porastoch.**
- **Šírenie škodcu na vzdialenosti až 20 km a ponad hrebene vysokých pohorí.**
- **70 000 ha zbytočne rozpadnutých smrečín.**
- **Environmentálna škoda 190 000 000 000 Kč.**
- **Najväčšia ekologická katastrofa v dejinách slovenského lesníctva.**
- **Verejné poníženie majiteľov lesov a lesníkov.**

NPR Tichá dolina

NPR Kôprová dolina

- **Celková plocha - 7 000 ha**
- **Plocha smrekových porastov – 3 000 ha**
- **Plocha polomov 400 ha – na dne dolín**
- **Polomami postihnuté 60-ročné porasty**
- **Smrekový prales „Nefcerka“**
- **Smrekový prales „Križné“**

„NPR Tichá a Kôprová, štúdia posúdenia vplyvu navrhovanej činnosti na priaznivý stav predmetu ochrany“

- **Štúdia Národného lesníckeho centra a Štátnej ochrany prírody vedecky zdôvodnila nutnosť okamžitého fytosanitárneho zásahu v polomoch NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina v Tatranskom národnom parku. Štátne lesy TANAP-u v apríli 2007 fytosanitárny zásah začali realizovať.**

Kauza Tichá a Kôprová dolina

**„pravdepodobnosť kalamitného
premnoženia podkôrneho
hmyzu je veľmi nízka, v
žiadnom prípade nedosiahne
katastrofické rozmery“**

(Zo stanoviska troch prírodovedcov z roku
2006 ku kauze Tichá a Kôprová k otázke
ministra ŽP SR)

Rozhodnutia MŽP SR o povolení fytosanitárnych zásahov vydané v marci 2010:

- Rozhodnutie k NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina.
- Rozhodnutie k NPR Zadná Poľana
- D ô s l e d k y
- Dvojdnňová okupácia námestia SNP v Bratislave proti rozhodnutiam v réžii NGO
- Odvolanie NGO voči rozhodnutiam
- Zamietnutie oboch rozhodnutí ministrom ŽP Jozefom Medved'om

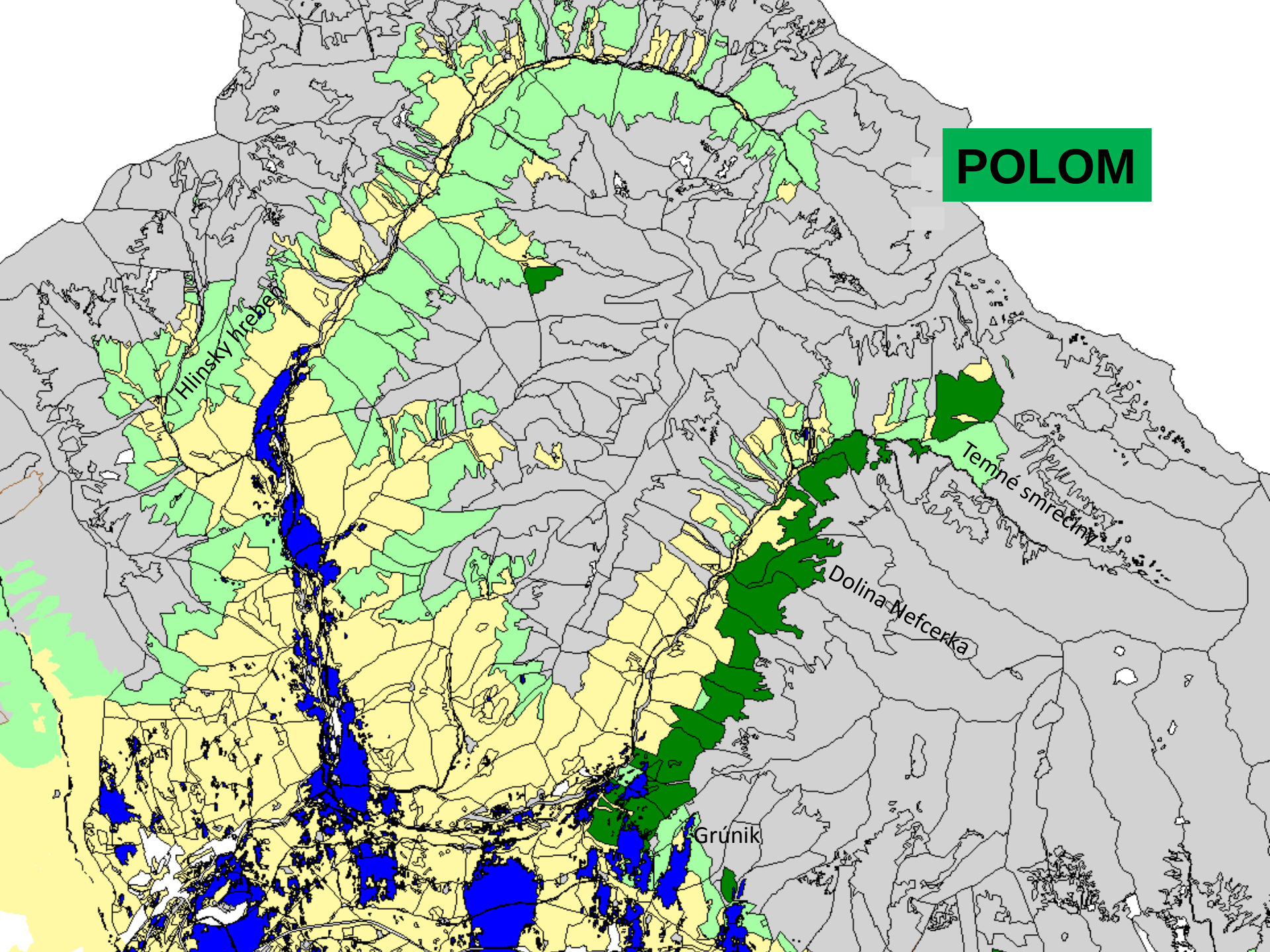
Kôprová dolina - 2005

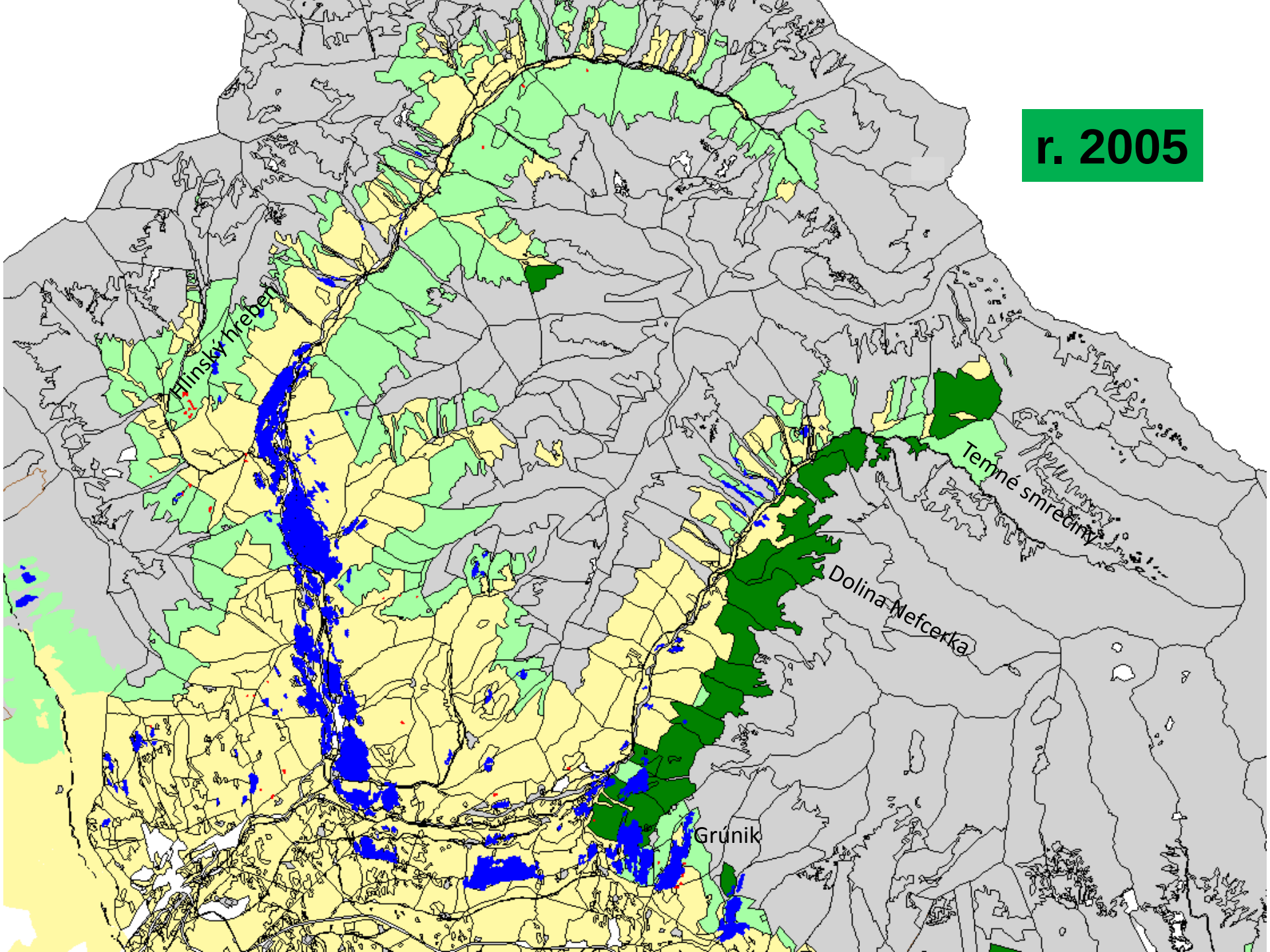

Kôprová dolina - 2009

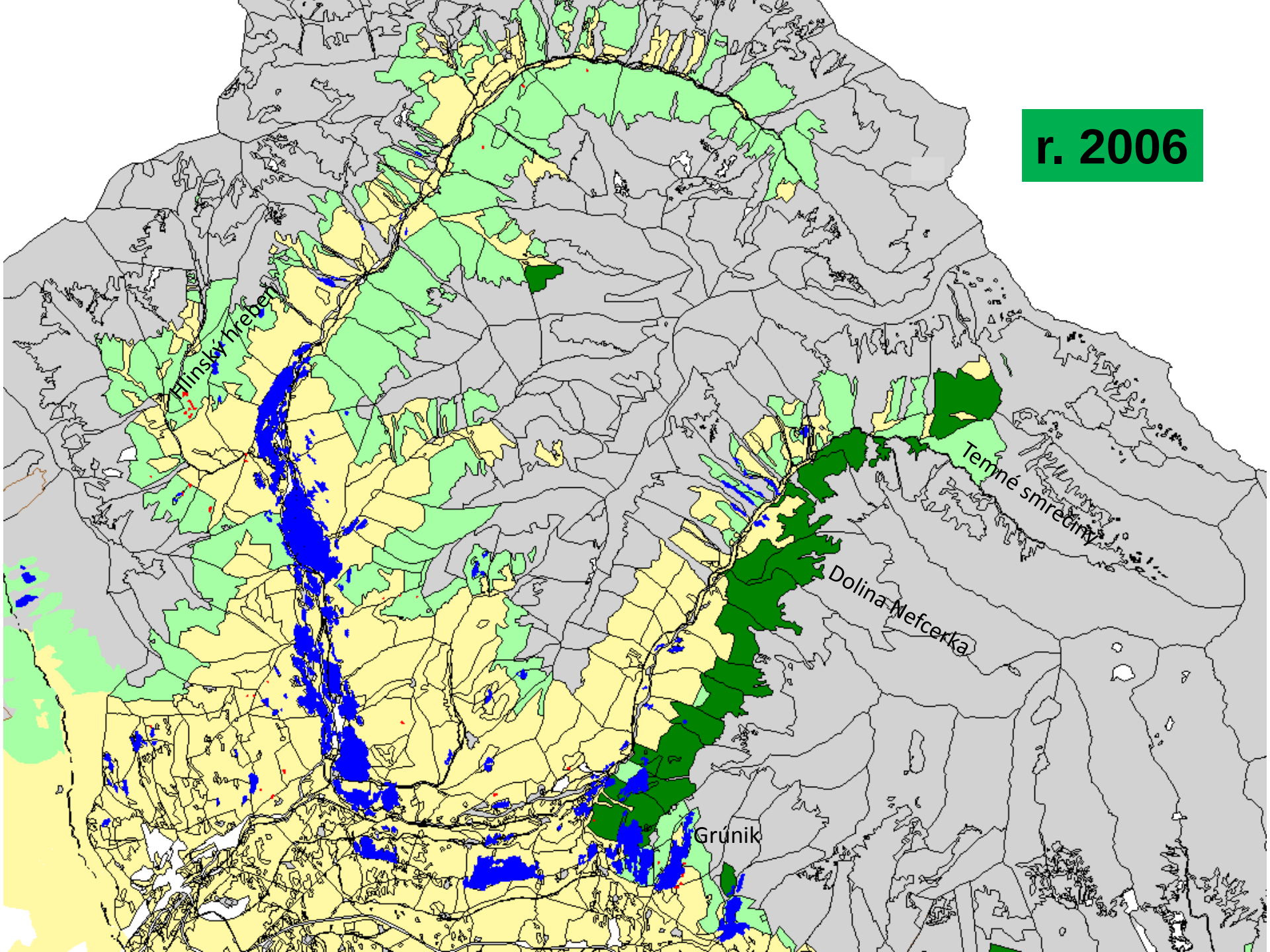
POLOM

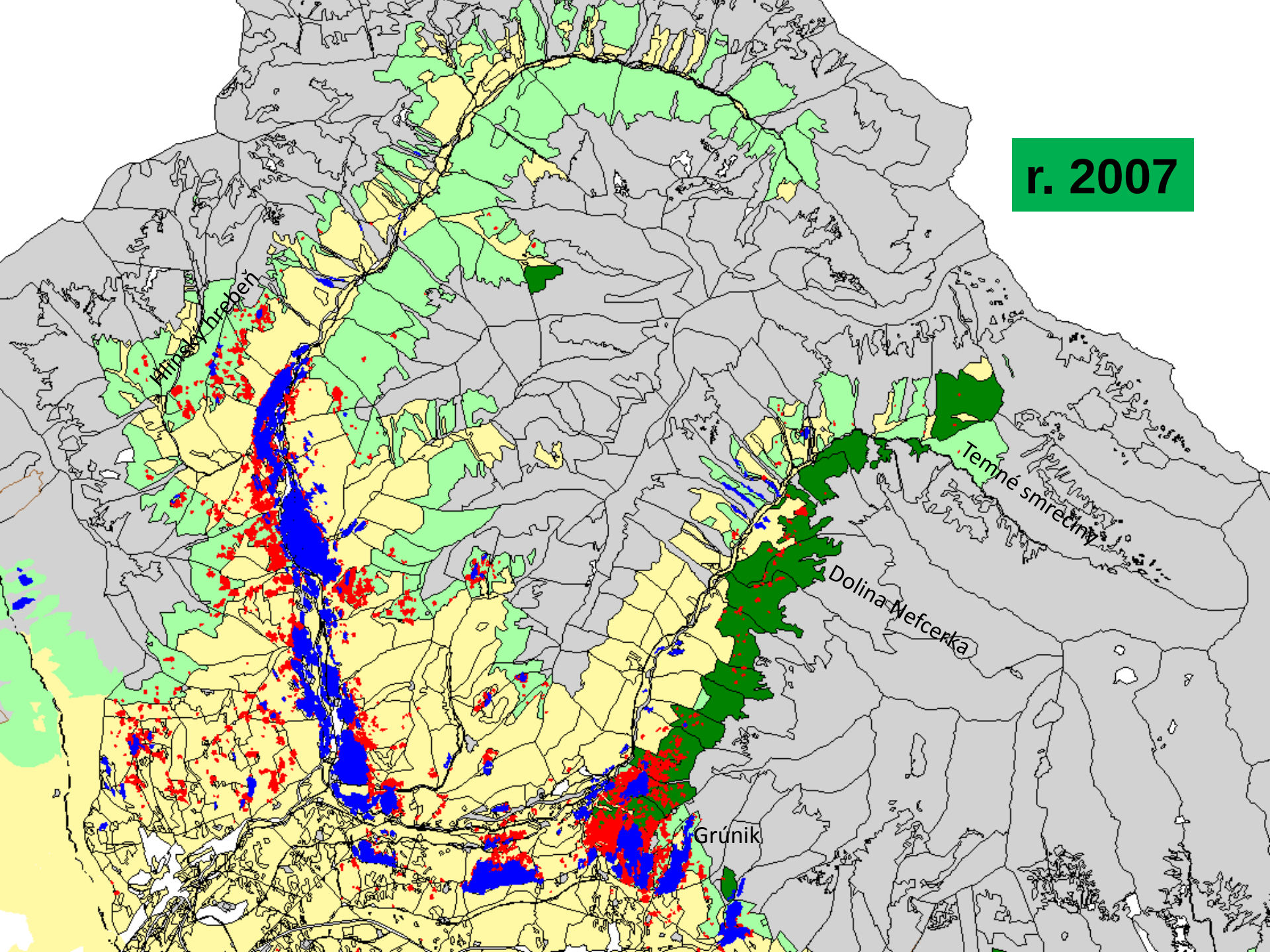
r. 2005

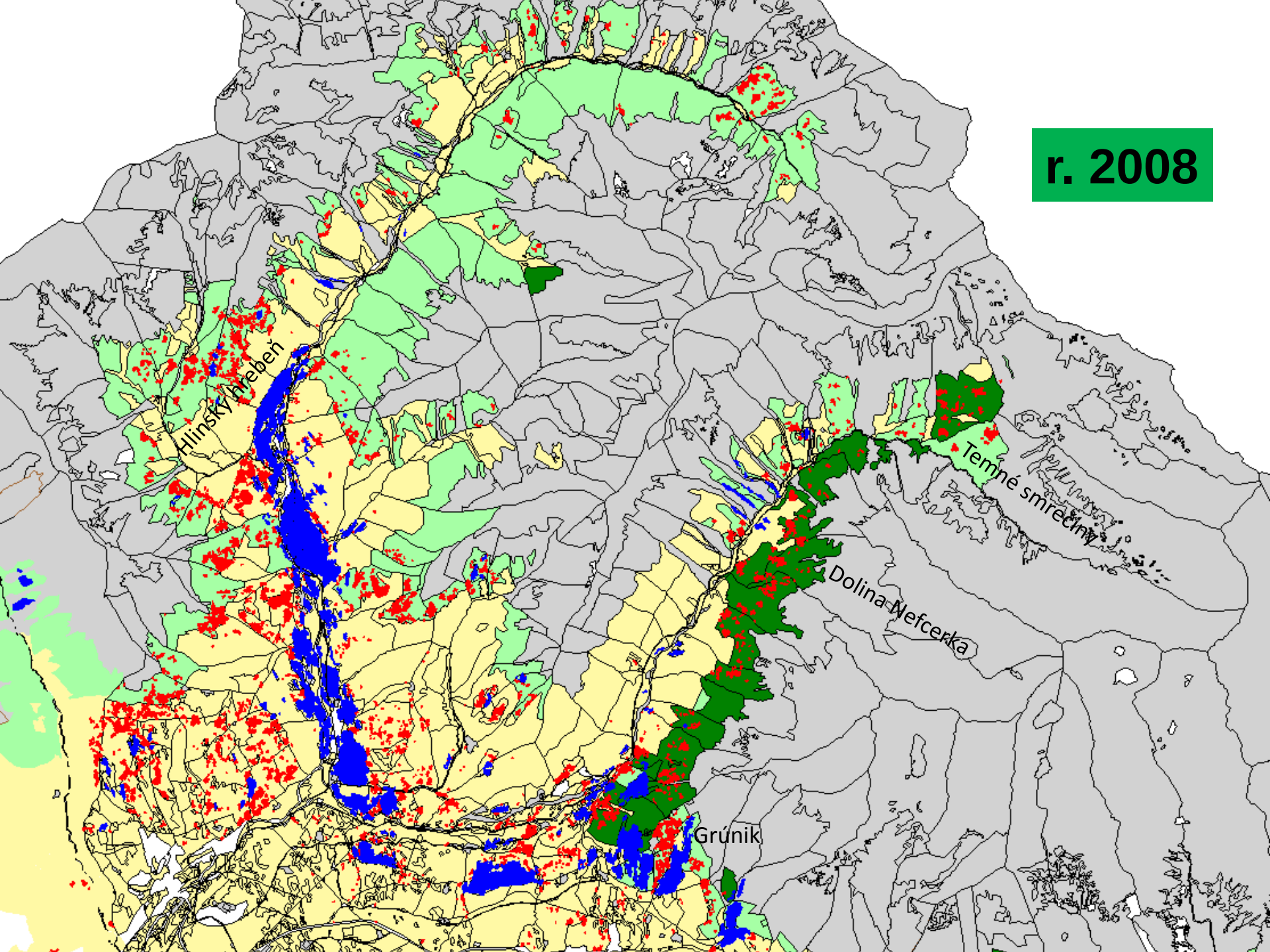
r. 2006

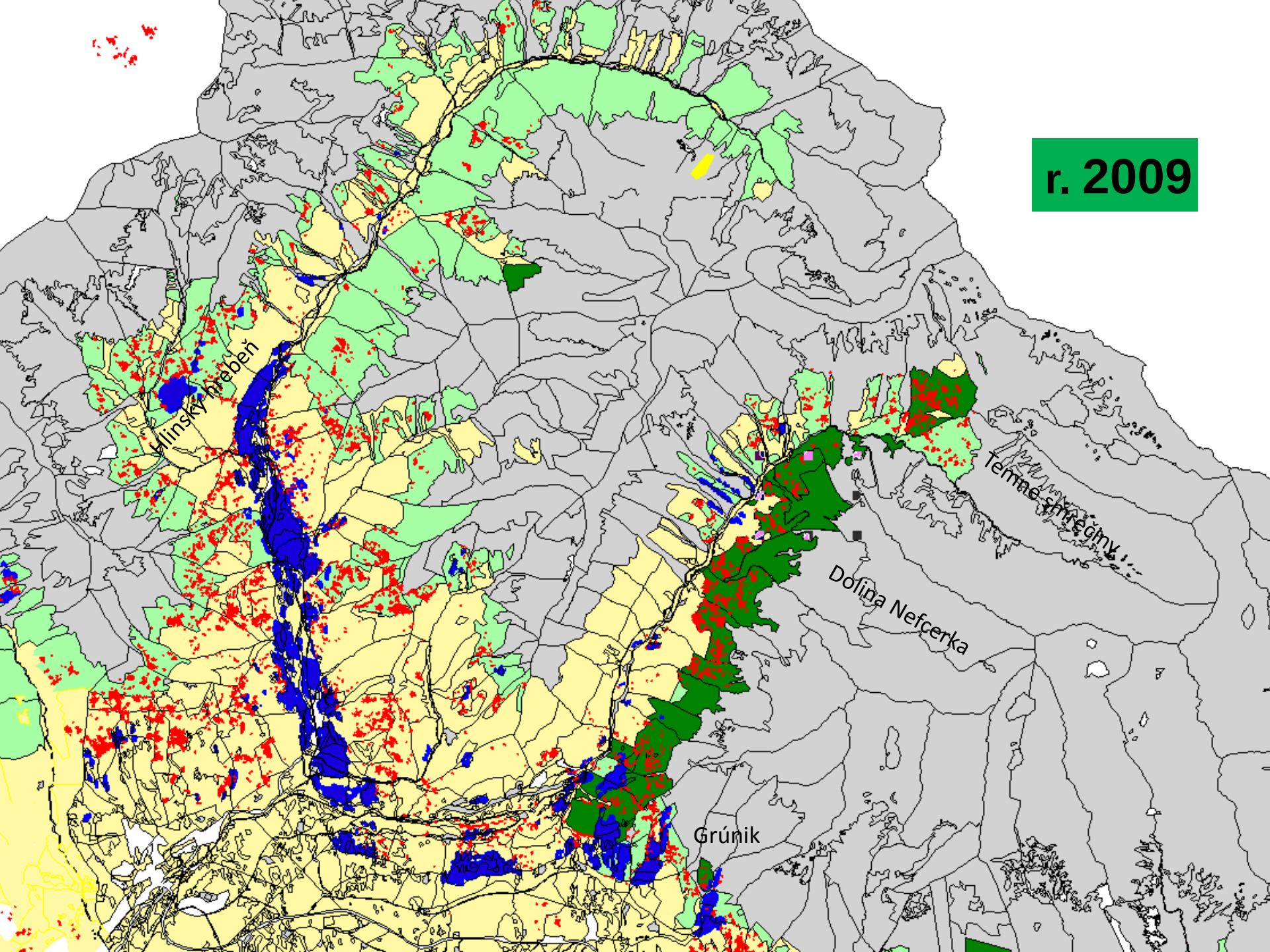
r. 2007

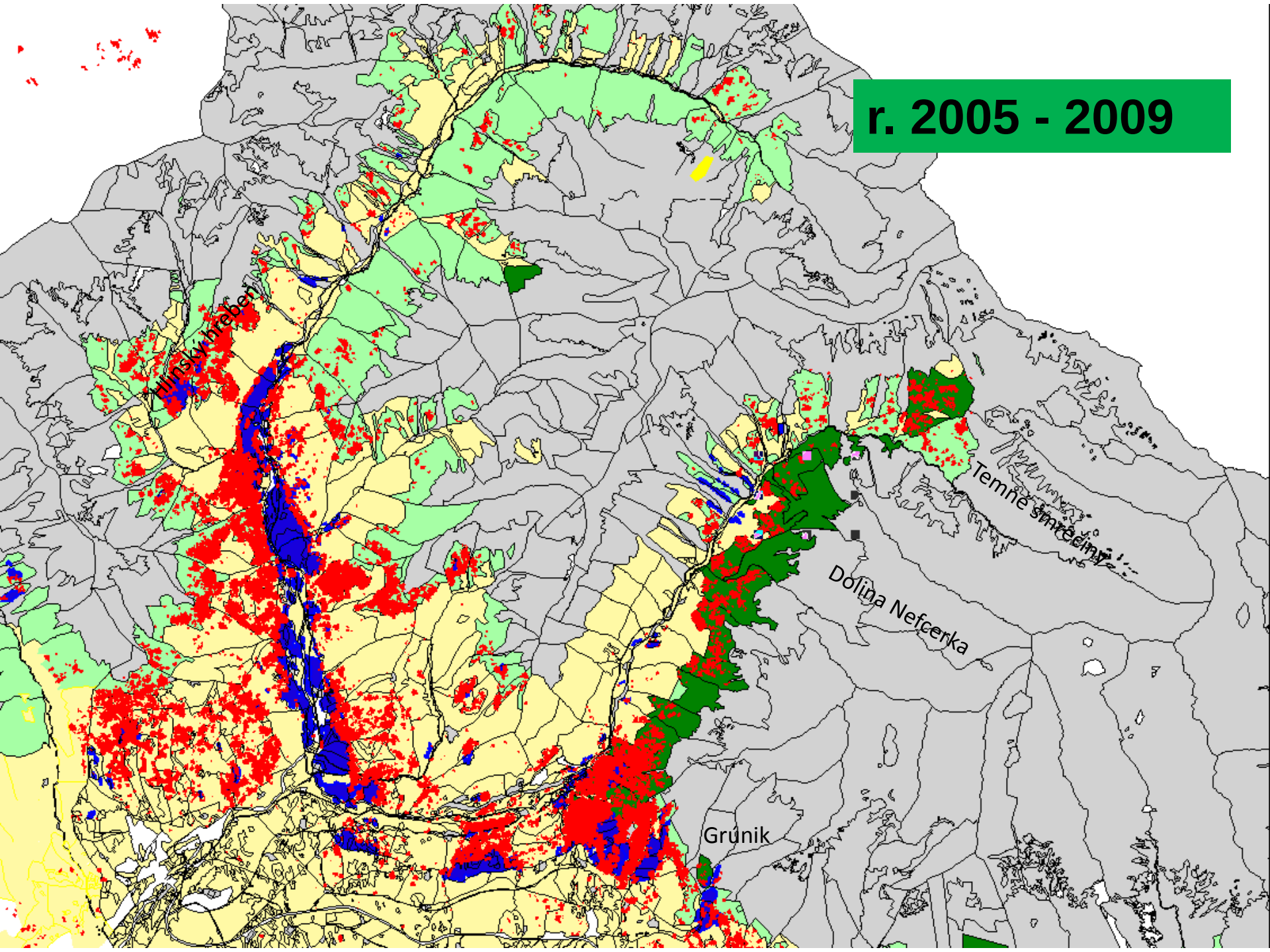
r. 2008

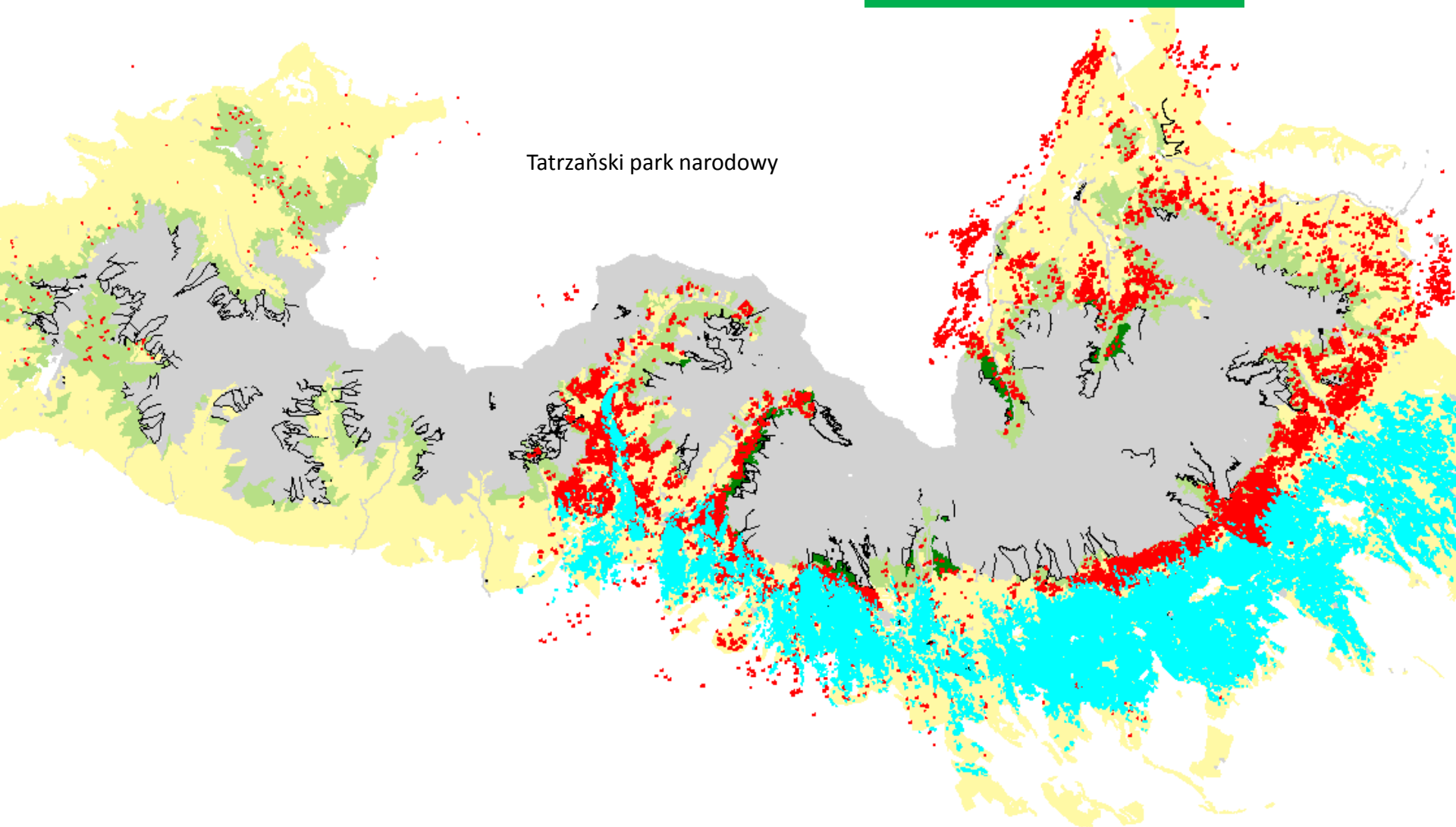
r. 2009

r. 2005 - 2009

Vysoké Tatry

Tvár pôvodnej prírody

- Vplyv človeka na ekosystémy Zeme trvá už desiatky tisíc rokov. To, čo väčšina ľudí vo svojom okolí dnes považuje za prírodu, pôvodnou prírodou nie je.
- Predstavu o charaktere pôvodnej prírody v Eurázii si dnes môžeme vytvoriť iba predbežnú.

Ekosystémy tundry, pralesa a stepi severnej pologule Zeme sa v priebehu posledných 70 mil. rokov (od konca druhohôr až do druhej polovice poslednej doby ľadovej štvrtohôr) vyvíjali v koexistencii s veľkými bylinožravcami z triedy cicavcov (Mammalia).

Megafauna bylinožravcov s hmotnosťou jedincov 1-20 ton určovala štruktúru a dynamiku pralesov. Určovala veľkosť podielu nielen porastov stromov, ale aj trávnatých porastov a porastov krov v nich.

Prales tret'ohôr a štvrtohôr nebol porastom drevín plne zapojeným. Bol prerušovaný mozaikou čistiniiek a sieťou „prieškov“. Tie vytvárali bylinožraví príslušníci **megafauny** v rámci získavania svojej potravy.

Edifikačnými druhmi pralesov boli **chobotnatce**. Lámaním a požieraním vysokých drevín vytvárali priesečky. Priesečky sa stávali pastvinami pre menšie bylinožravce (**nosorožce, tury, kone, ťavy, jelene, antilopy**). Tieto druhy udržiavali svojím spásaním priesečky v stave bezlesia.

Vo štvrtohorách sa vystriedali 3 doby ľadové s tromi dobami medziľadovými. Hranica tundry a lesa pritom putovala zo severu na juh a potom opačne. Veľké bylinožravce tieto sťahovania prežili.

Niektoré druhy veľkých bylinožravcov koncom poslednej doby ľadovej vyhynuli. Zrejme neprežili stret s človekom a s efektívnosťou jeho loveckých metód.

Hmotnosť dospelého jedinca mamuta severného bola 8 ton, m. stredozemného 10 ton a m. sungarského až 17 ton. Denná spotreba biomasy rastlín mamuta bola až 300-400 kg.

„Ochrana prírodných procesov“ v réžii súčasných druhov chobotnatcov. Hmotnosť dospelých jedincov slona afrického je 3 až 7 ton. Lámanie a vyvracanie drevín, lámanie konárov je spôsob získavania potravy. Rozrývanie pôdy a hĺbenie jám patrí k ich spôsobu života. Tzv. pastevný generalista (spása všetko).

Eurybiontnosť chobotnatcov. Chobotnatce sú schopné žiť v širokej škále ekosystémov s výnimkou púšte a ľadovcov. Žijú v stepi, všetkých typoch lesov, mokradi i v tundre.

Chobotnatce a dreviny. Chobotnatce dreviny lámu, vyvracajú z koreňov, požierajú ich listy, konáre, kôru a korene, hnoja pôdu pod nimi a rozširujú ich semená.

Chobotnatce lámu stromy do hrúbky kmeňa 70 cm a až do výšky 12 m. Stromom, ktoré zlomiť nie sú schopné, oderú kôru. Stromy uschnú a ich kmene sa časom zlomia.

Samce chobotnatcov lámu dreviny nielen v rámci získavania vlastnej potravy, ale aj z prebytku síl, zúrivosti, pohlavného vzrušenia či stresu z osamelosti.

Krajina dlhodobo „obhospodarovaná“ chobotnatcami nadobúda striedaním lesných a stepných enkláv vzhľad i charakter lesoparku (anglického parku).

Mimo dosahu chobotnatcov zostávajú iba dreviny s kmeňom hrubším ako 70 cm a ich vyššie rastúce konáre. Ich koruny sa stávajú dáždnikovitými.

Chobotnatce v zapojenom tropickom dažďovom pralese vytvárajú svojou pastevnou i devastačnou činnosťou tunely, ktoré využívajú na pohyb menšie kopytníky.

Nosorožec srstnatý – druh č. 2. pastevného sukcesného radu tundry a tajgy. Hmotnosť dospelých jedincov až 5 ton. Priesečky vytvorené chobotnatcami udržiaval spásaním tráv, listov, ihličia a konárov stromov a krov. Tzv. selektívny spásač.

Bizón lesný – druh č. 3. sukcesného pastevného radu bylinožravcov tundry a tajgy. Priesečky vytvorené chobotnatcami a nosorožcami dotváral lámaním stromov a udržiaval spásaním tráv, listov a konárov drevín. Tzv. pastevný generalista. Telesná hmotnosť samíc 0,7 tony a samcov až 1,2 tony.

Pratur – druh č. 4. sukcesného pastevného radu bylinožravcov tundry, tajgy, listnatého lesa a stepi. Živil sa trávou a listami listnatých drevín. Tzv. pastevný generalista. Telesná hmotnosť samíc 0,7 t, samcov až 1,2 t.

Tarpan lesný a kôň západný – ďalšie druhy pastevného sukcesného radu bylinožravcov tajgy, listnatého lesa a stepi. Živili sa trávou, listami a konármi listnatých drevín. Tzv. selektívni spásači. Trávu spásali až do výšky niekoľko mm nad zem. Telesná hmotnosť 0,3 – 1,0 tony.